

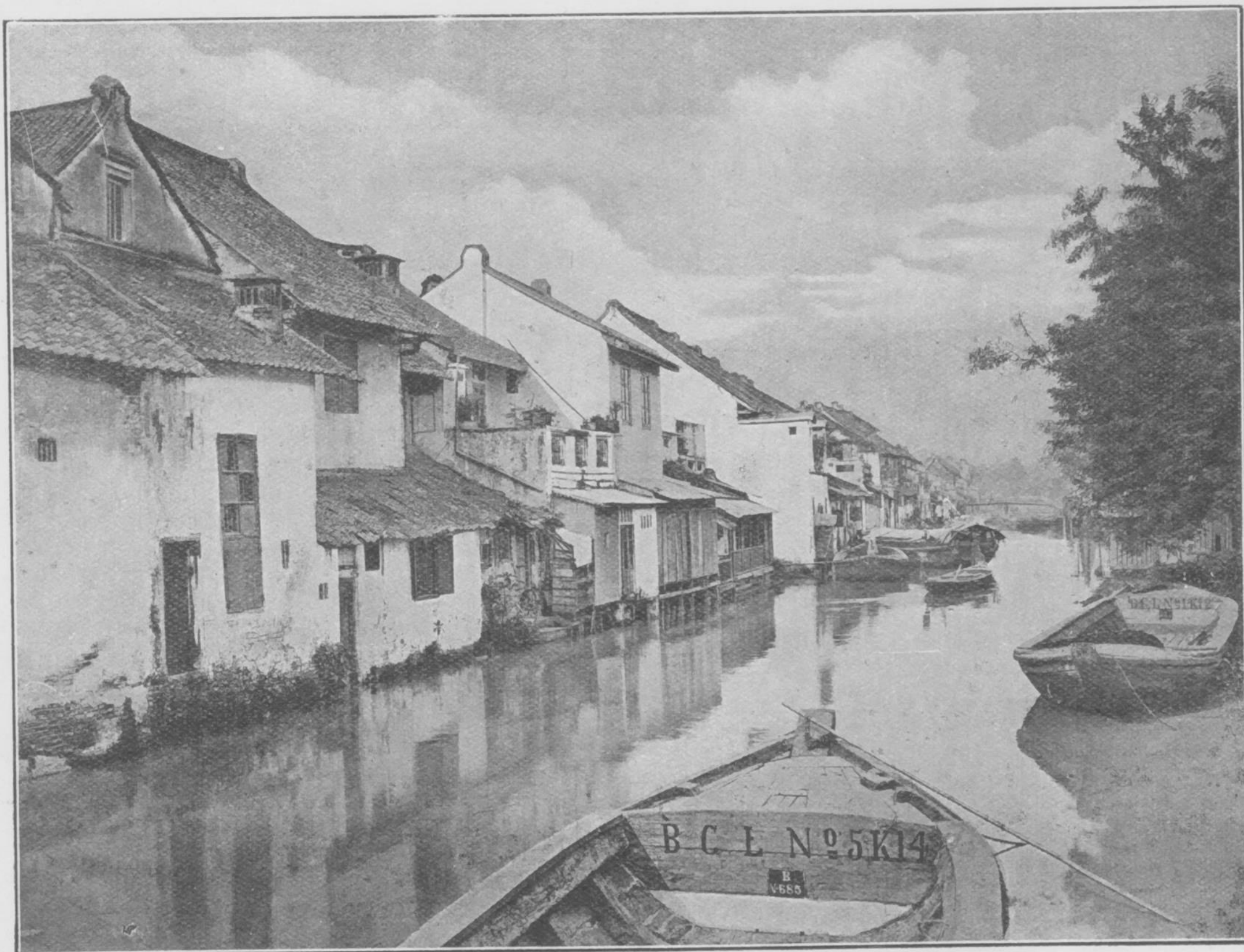
INDIË

GEILLUSTREERD WEEKBLAD VOOR NEDERLAND EN KOLONIËN

ONDER REDACTIE VAN PROF. DR. A. W. NIEUWENHUIS,
 PROF. DR. J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG, M. JOUSTRA EN C. LEKKERKERKER
 REDACTRICE IN INDIË MEVROUW M. E. REITSMA-BRUTEL DE LA RIVIÈRE
 DIRECTEUR. H. F. WAGENAAR REISIGER

REDACTIE: LEIDEN. JAN VAN GOYENKADE 44
 ADMINISTRATIE: HAARLEM GROOTE HOUTSTRAAT 93

PRYS PER JAAR f14.- (NEDERLAND), f20.- (KOLONIËN)

oud-BATAVIA. — IN HET CHINEESCHE KAMP.

NEDERLANDSCH OOST-INDIË:
 ADMINISTRATIE EN REDACTIE: BANDOENG — NIEUW-MERDIKA 17.

vestigd te Jogja, is het orgaan, waardoor de praktische uitvoering van dat voornemen wordt nagestreefd en wel voorloopig door het houden van tentoonstellingen. De eerste van dien aard werd door genoemde vereeniging, als onderdeel van de afdeeling Inheemsche Nijverheid, op de Jaarbeurs gehouden. Eene mooie collectie was bijeengebracht van de Vorstenlanden en de Preanger Regentschappen, welke uitmuntte door ontwerp, kleur en afwerking, waarnaast ook eenige minderwaardige stukken, ter demonstratie der wijze, hoe deze kunst niet moet uitgeoefend worden, werden geëxposeerd en waarbij een deskundig Javaan den noodigen uitleg gaf.

De voornaamste batikcentra zijn Jogja, Soerakarta, Semarang, Chéribon, Pekalongan, Soera-

MILITAIRE KRABBELS.

(UIT DE OUDE DOOS)

DOOR

H. N.

(Slot.)

Dat soldaten (zoowel de meeste Europeanen, als de Inlanders en de Amboineezen) werkelijk bang zijn voor olifanten, ondervond ik als post-commandant op Atjèh, toen het hoofd van een naburige kampoeng militaire hulp kwam inroepen tegen een kleine kudde olifanten, die in zijn kampoeng was gekomen, daar, — door zich te schurken tegen een bamboe-woning op palen, —

Weefsels uit Tijdjoelang op de vierde N.-I. Jaarbeurs te Bandoeng, 1923.

baja (Grisee), Lasem, Toeloeng-Agoeng, Tasikmalaja, Banjoemas en Batavia, welke streken alle hare verschillende motieven en kleuren hebben. De totaalomzet in 1923 mag zeker op een 10 miljoen geschat worden, een belangrijke bron van inkomsten dus voor de bij deze nijverheid geïnteresseerden.

De overige industrieën kunnen met de twee vorige takken van nijverheid, geen vergelijking doorstaan, doch ook zij brengen voordeel en welvaart bij de beoefenaren daarvan. Er is dan ook een zekeren welgestelden producentenstand in de Inlandsche Maatschappij te onderkennen.

Voor de verdere ontwikkeling daarvan ligt echter nog een groot veld van werkzaamheid braak, dat voor een elk, die iets voelt voor de bevordering van de dikwijls superieure uitingen van Inlandsch kunstgevoel, ruimschoots gelegenheid biedt.

K. G. V. MENTEL.

dit gebouwtje had doen instorten en bezig was de aanplant der kampoengmensen grondig te vernielen.

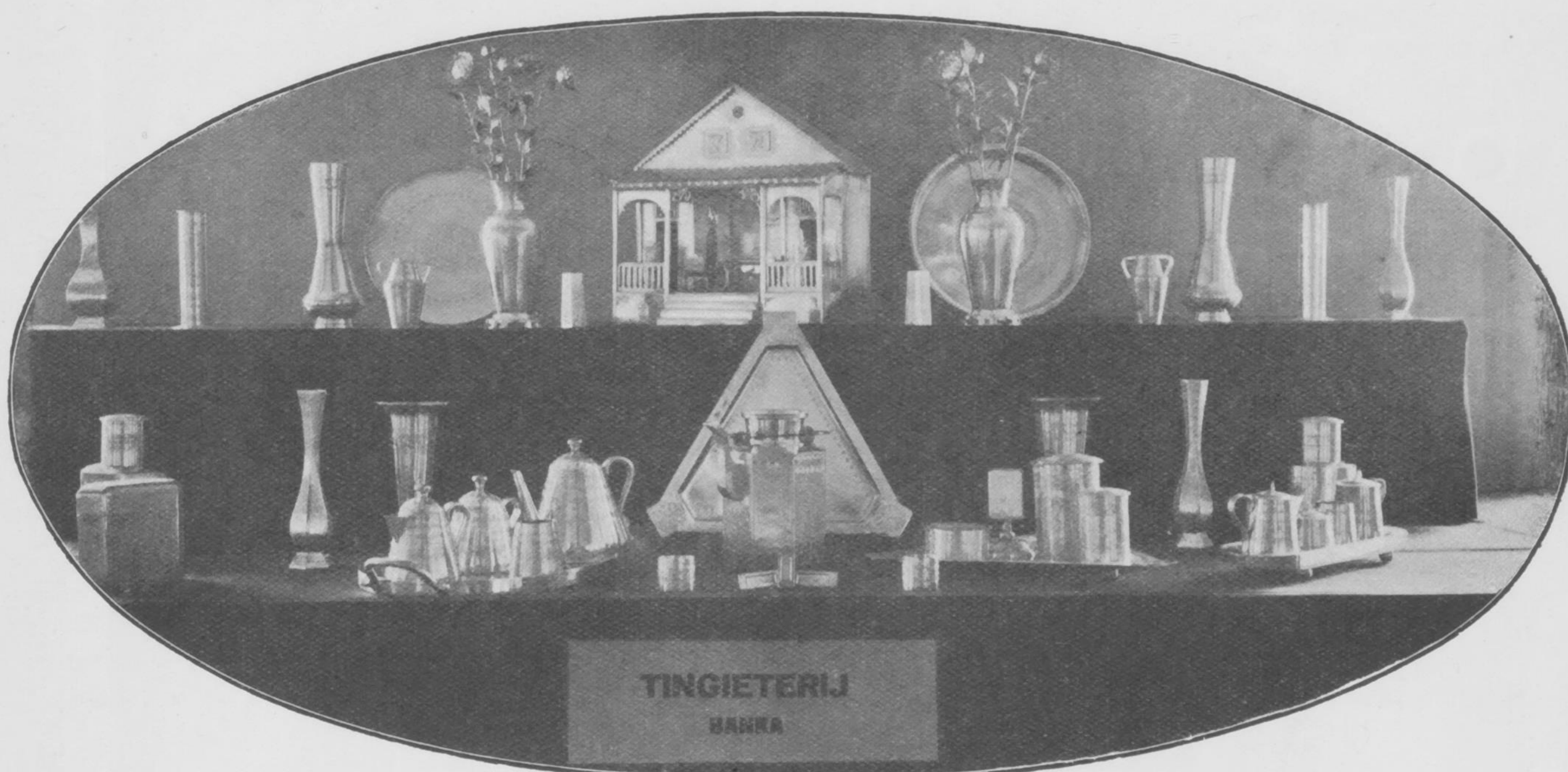
Ik riep vrijwilligers op om jacht te maken op de ongenooide gasten, maar — tot mijn verwondering — bood niemand zich daarvoor aan en moest ik overgaan tot het commandeeren van een brigade — onder een luitenant — om de gevraagde hulp te verleen. Ik ben er zeker van, dat mijn menschen het niet onaangenaam vonden, dat zij te laat kwamen om de olifanten te ontmoeten, daar deze reeds vóór de aankomst der patrouille weer in de wildernis waren verdwenen. De bevolking der kampoeng, die tijdelijk gevlucht was, doch wederom was teruggekomen na vertrek der ruwe bezoekers, was alweer bezig zoo goed mogelijk de aangebrachte schade te herstellen.

Een kudde olifanten kan voor een patrouille

verdienstelijk zijn, daar deze logge beesten in het oterrein, waardoor zij gaan, ware colonnegen maken, waarvan een patrouille gemakkelijk gebruik kan maken. Overigens hebben zij meermalen onze Atjèhtram-baan beschadigd, door de spoorrails op te breken en de telegraafpalen te knakken, de kleinere ijzeren palen langs de baan aan de baby-olifantjes overlatende om zich daarop te oefenen.

Een olifant is — gelukkig — te voorzichtig om zich op de vele grootere en kleinere bruggen te wagen, die in Atjèh over ravijnen en ravijntjes zijn geslagen. Hij laat zich liever — op zijn welgepantserde achterhand gezeten — van de helling glijden om daarna de tegenoverliggende helling te bestijgen, dan dat hij over

les). Plotseling en vóór dat de schildwacht nog iets had kunnen uitrichten, verscheen uit de omringende wildernis een rhinoceros, blijkbaar aange trokken door het bivakvuur. De manschappen lagen te slapen onder schuiltenten van imitatieleer. Het beest ging dadelijk, in één ren, tot den aanval over, schoot — alsof dat heelemaal geen hindernis voor hem was — door de bivakomheining en dwars door een schuiltent, waarvan het imitatieleer plat neersloeg op de daaronder liggende soldaten, die verschrikt er onder uit kwamen kruipen, zonder dat — toevallig — één hunner eenig beduidend letsel had bekomen, rende recht door het bivak en daarna nòg eens door de bivakomheining, om verder in het woud te verdwijnen, waar de schildwacht hem nog

Tingieterij van Banka op de vierde N.-I. Jaarbeurs te Bandoeng, 1923.

zoo'n bruggetje gaat. Was dit niet zoo, dan zou er heel wat meer bruggenreparatie te boeken zijn.

Een minder voorkomend, maar onguurder gast dan de olifant, is de rhinoceros. Dit — op Atjèh nog voorkomend — ondier valt den mensch onvoorwaardelijk aan waar hij dien ontmoet. De ervaring leerde, dat — mogen wilde dieren over het algemeen bang zijn voor vuur — een badak (rhinoceros) dat niet is, althans niet voor een bivakvuur, zooals een mijner patrouilles ondervond, die in een wildrijk terrein een bivak had betrokken en voor den nacht een bivakvuur had aangelegd, om minder last te hebben van olifanten, tijgers en andere ongewenschte bezoekers. (Wanneer, met het oog op den vijand, een bivakvuur kan aangelegd worden, wordt dat in zulke terreinen met veel wild gedierte, vaak aangelegd door patrouil-

een kogel nazond. Hij vertoonde zich daarop niet weer.

De neushoorn van den rhinoceros is een waardevolle buit voor jagers, doch zeer moeilijk van den kop te scheiden, zonder andere hulpmiddelen dan een patrouille gewoonlijk bij zich heeft. Toen eens een kleine patrouille een badak schoot, werd — gemakshalve? — de geheele kop naar huis medegenomen, doch om dien kop van den romp te scheiden, was een heel karwei geweest, wegens de buitengewoon harde en taaie nekhuid, die, — zelfs met de bekende scherpe klewang onzer soldaten —, nog lastiger door te komen was dan de zware nekwervels.

Op ontmoetingen van bovengemelden aard moet de patrouille-commandant bedacht zijn in wildrijke streken, zooals destijds het terrein tusschen Indrapoeri en de kust (op Atjèh) was.

Van een tochtje, dat ik daardoor maakte, herinner ik mij het volgende, om van te watertanden voor een jager.

Eerst kwamen we voorbij een watervlak van 50 tot 100 M in het vierkant, waarin honderd en meer meliwis' (een klein soort wilde eend) rondzwommen. Als curiositeit vermeld ik, dat ik in een hollen boom een zeldzame verzameling tokkè's (gekko's of een groot soort hagedis) vond, waarbij ik zeven verschillende soorten telde (naar verschil in huidskleur en stippeling op den huid). Maar een jager kan dat weinig interesseeren.

Verder-op kruiste een zwarte honigbeer met een leuk wit snoetje ons pad. Hij was op nog geen 50 pas van ons af en liep op zijn achterpooten, doch sloeg op zijn vier pooten op de vlucht, toen hij ons zag, gevolgd door een tweeden beer, dien we niet vóórdien hadden gezien.

Op een open gedeelte van het terrein, waarlangs ons pad voerde, stond op geen 20 pas van ons af plotseling een prachtig hert, dat zich te goed deed aan jonge spruitjes, die uit den grond opschoten op een plek, waar vóórdien een vuurtje had gebrand. Het beest zag ons eerst heel laat en verdween met één sprong in het woud.

Op een drassig gedeelte, blijkbaar in de nabijheid van een algemeene drinkplaats der dieren van het woud, zag ik de merkwaardigste verzameling van wildsporen, die een jagershart kan verrukken. Naast de lompe pootafdruksels van den olifant, vond ik de sporen van den rhinoceros, even lomp en bijna even groot, doch met twee-teenen-afdruk, waardoor zij te onderscheiden waren van de meertoonen-afdruk van den olifant. Hertesporen kruisten de, daarop veel gelijkende, sporen van wilde varkens en zelfs een tijgerspoor ontbrak niet aan de verzameling. Al deze sporen waren versch en duidelijk van elkaar te onderscheiden.

Het vereischt zelfbeheersching om in zulk terrein het doel van den tocht altijd voor oogen te houden en niet te schieten dan op den vijand en tot lijfsweer.

Op het eind van dien tocht werd — op grooten afstand — een tijger gezien, die bij een bron stond, waaruit een warm, ziltig vocht welde en waaraan hij zich blijkbaar te goed deed. Daar de actie afgelopen was, gaf ik toestemming op het dier te schieten, hoewel de afstand, in verband met de grootte van het doel, geen zeker schot gaf. Dit bleek dan ook bij het eerste schot, dat niet trof, althans de tijger verdween met een prachtsprong in de wildernis.

Een zeldzaam schouwspel had een patrouille, die een geheimen marsch maakte in het gebied van den Goudberg op Atjèh. De spits dier patrouille had halt gehouden en de commandant

begaf zich naar voren om te zien, wat de aanleiding was tot het oponthoud. Bij de spits gekomen, wees deze den commandant op het volgende tooneeltje: Op een — meer open — gedeelte van het boschterrein en in een zeer ondiep beekje, dat daar door stroomde, lag het cadaver van een olifant. Aan den eenen kant van dat cadaver zaten twee beren, aan den anderen kant twee tijgers, die zich te goed deden aan het vleesch van den gevallen woudreus. De welvoorzien disch was blijkbaar aanleiding tot een vreedzaam diner, alleen als een der beren te dicht bij „het couvert” van een der tijgers kwam — of omgekeerd —, deed de te-kort-gedane een klauwslag naar den ander, dat gepaard ging met een kort, nijdig gebrom.

Een foto-opname van dit tooneeltje zou door de merkwaardigheid van het tooneeltje goud waard geweest zijn; maar een foto-toestel had de patrouille niet bij zich; zij had ernstiger dingen te doen dan te fotografeeren en zelfs den tijd niet om te wachten hoe het gezamenlijke maal zou afloopen. De patrouille-commandant gaf het teken om voorwaarts te gaan en de spits vertoonde zich op het open terreingedeelte. Op die verschijning sprongen de beren rechts, de tijgers links het bosch in, waarin zij verdwenen.

Zooals de patrouille-nadering in de kampoengs wordt verraden door kampoenghonden, zoo wordt vaak de marsch onzer troepen door het bosch gesignaleerd door apen. Wie een troep wouwwouws op marsch ontmoet, is nog niet dadelijk van deze heeren af. Hun somberklinkend, verhoorbaar geroep volgt de patrouille geruimen tijd en is — in een bepaalde tonatie geuit — voor elken woudlooper het onmiskenbare teken, dat er menschen in de nabijheid zijn.

Het schieten op apen kan aanleiding geven tot tragische tooneelen. Wie eens een aangeschoten aap heeft zien sterven, zal niet licht meer op een aap schieten.

Van een aanval van apen op onze menschen is mij geen geval bekend; onze patrouilles negeren ze; dat is de beste wijze om het gauwst van hen af te komen.

Onder de kleinere vijanden uit het dierenrijk van den soldaat te velde, mag ik de „patjet” of kleine bloedzuiger niet vergeten te noemen; ik heb hem vrijwel op al mijn tochten ontmoet. Hij weet zich door mouwen, kraag, slobkousen, vooropening van den pantalon of de schoenen toegang te verschaffen tot het lijf, en hij zuigt zich ongemerkt vol, slechts een klein jeukend prikje gevende, waarop de man in actie niet let, tot dat hij in de rust of in het bivak bemerkt, dat hij een, vaak niet onbeduidende, hoeveelheid bloed is kwijt geraakt. Doch elke patrouilleman weet, dat het gebruik van „poeties” (puttee's),

het dichtnaaien van de pantalon, het dichtbinden der mouwen met touwtjes om de polsen en het ten overvloede goed bestrijken van alle „entree's” voor patjets met kajoe-poetih-olie afdoende beveiliging geven op marsch.

Voor eene complete opsomming der „vrindjes” van den soldaat op patrouille, ontbreken nog meerdere voortbrengselen van het dierenrijk in Indië, waarvan ik tot slot alleen nog de bijen wil noemen, die niet zoo onschadelijk zijn, als menigeen denkt.

De ervaren woudlooper zal het groote bolvormige nest van deze dieren op zijn pad liefst met een omweg vermijden. Is hij echter reeds ontdekt, dan laat hij zich bij een attaque plat neervallen en wacht liever kalm af tot de kolonie weer rustig is, dan dat hij wegloopt, wijl hij dan zeker zal worden ingehaald en geweldig gestoken.

Het is bekend, dat apen, door bijen gestoken, aan die steken stierven. Bij den mensch zal dat zóó'n vaart niet loopen, maar vele steken zijn zeer pijnlijk en verwekken hooge koorts, hetgeen op patrouille „een slechte mutatie” is.

De kennis van de fauna eener landstreek, waarin een troep ageert, kan van veel nut zijn, niet alleen voor het nemen van maatregelen voor de veiligheid bij gevaarlijke ontmoetingen, maar ook om den vleeschvoorraad van den troep aan te vullen op gemakkelijke en weinig kostbare wijze.

Wilde varkens en herten, kidjangs en kantjils (kleinere hertensoorten) leveren een zeer goed vleesch en zijn de munitie, die men verbruikt bij het schieten dier dieren, overwaard.

De een is kieskeuriger dan de ander, wat hoofdzakelijk verband houdt met den honger, dien men heeft, doch — zonder dat de nood hen daartoe dwong — heb ik mijn Amboineezers met smaak een tijgerbiefstuk „soldaat zien maken”; een leguaan, aan mootjes gesneden en boven het vuur gepoft, als versnapering zien oppeuzelen; ja, zelfs werden eens van een geschoten krokodil de beste stukken gesneden en bereid, maar ik geloof, dat dit gerecht mijn kerels toch tē onsmakelijk bleek.

Is de kennis der fauna van belang, die der flora is het niet minder voor hen, die in de rimboe moeten leven. Van huis uit is de Inlander en Amboinees daarin meer thuis dan de Europeaan. Zij zullen eerder dan de Europeaan een blad, wortel of kruid in de wildernis vinden, geschikt om hun maal smakelijker te maken — of het soms er geheel uit te maken, wanneer de leeftocht, die medegenomen was, geheel is verbruikt. Zij weten veelal welke vrucht of ander plantaardig voortbrengsel zij onaangeroerd moeten laten, omdat het schadelijke — soms doodelijke — bestanddeelen voor den mensch bevat, even goed als zij weten, dat de „gendi monjet”

(vertaald: „waterkruik voor den aap”), een bolvormig blad, gesloten door een blad, als deksel, een zuiver en helder vocht bevat, reuk- en smaakloos als water, dat gerust gedronken kan worden, en dat er lianen zijn, die in de stammen overvloedig en zuiver drinkwater bevatten en dat hun dorst kan lesschen, als de watervoorraad is verbruikt; en het stilstaande water in bosschen en moerassen niet dan in den uitersten nood en dan nog nimmer ongekookt mag worden gedronken.

Het was eens op patrouille, dat mijn rijstvoorraad was uitgeput en de aanvulling daarvan niet spoedig genoeg kon plaats hebben. Het was mij echter opgevallen, dat in de nabijheid van ons bivak de sago-palm voorkwam, waardoor ik op de gedachte kwam om sago te doen bereiden, die tijdelijk als hoofdvoedsel — in de plaats van rijst — kon gebruikt worden. Op Ambon is de sago voor een groot deel der bevolking hoofdvoedsel en ik had Amboineezers onder mijne bevelen. Dus liet ik vragen, of zich daaronder personen bevonden, die de kunst van sagobereiden verstonden. (Niet elke Amboinees kent die).

Gelukkig bevonden zich onder mijn manschappen voldoende personen, die op de hoogte waren van de sagobereiding. Een mooie sago-palm werd uitgezocht en geveld; uit den stam werden drie stukken, elk ongeveer een meter lang, verkregen en die naar het bivak gesleept. Hier werden de stukken over de lengte gehalveerd, waarna het zachte, brosse merg, door den schors omsloten, met de klewang aan kleine stukjes kon worden losgewerkt. Dit werd, onder toevoeging van water uit de rivier, uitgeknepen, waardoor een melkachtige vloeistof gewonnen werd, die door een zeef (gemaakt van het schudblad van den sagopalm, waarin gaatjes waren geprikt) gezeefd werd en, — bij gebrek aan beter — in een — vooraf goed schoongewaschen — prauwtje, dat onder de zeef werd geplaatst, werd opgevangen.

In de prauw kon het melkachtige vocht bezinken. Den volgenden dag was op den bodem van het vaartuigje een pasta-achtige massa neergeslagen, waarboven een helder water stond, dat afgegoten werd door de prauw voorzichtig onder een helling te lichten, zoodat alleen de — geelachtige — pasta achterbleef. Dit werd verzameld en in mandjes gedaan (alweer gemaakt van de bladeren van den sago-palm), waarin het kon uitdruipen en drogen.

Reeds den daaropvolgenden dag kon de sago gebruikt worden; gepoft boven het vuur, werd het met geraspte kokosnoot en Javaansche suiker, als een lekkernij door mijn manschappen gegeten.

Die ééne palm gaf mij voor drie dagen voldoende voedsel voor mijn troep.

• • •